PIKC Daugavpils Dizaina un mākslas vidusskola “Saules skola”

Muzicēšana

4.klase

Baleta un operas varoņu tērpu dizains

Metodiskā izstrādne

Alisa Jevsejeva

Daugavpils

2022

ANOTĀCIJA

Alisa Jevsejeva

Baleta un operas varoņu tērpu dizains

Sasniedzamais rezultāts: iepazīstas ar klasiskā baleta un mūsdienu operas iestudējumiem un kostīma kanoniem, analizē un izpēta libretu, noteikto galveno varoņu rakstura īpatnības, vizuālās īpašības, vēsturiski - kultūroloģisko kontekstu, modes tendences un prot pielietot iegūtās teorētiskās zināšanas sava radošā darba izstrādē, izveidojot galveno varoņu tēla atspoguļojumu kostīmu dizaina izstrādē, pielietojot aplikācijas elementus un iejūtoties kostīmu mākslinieka lomā.

Mērķauditorija: Bērnu mākslas skolas 4. klase

Metodiskās izstrādnes praktiskais pielietojums: video, analītiski -teorētiskās bāzes un libretu pamatā izveidots galveno varoņu tēla un kostīma atspoguļojums grafiskajā dizainā, pielietojot aplikācijas elementus un izprotot kostīmu mākslinieka profesijas uzdevumus un specifiku.

Uzskates un citi mācību līdzekļi: grāmatas, interneta resursi, youtube vietne, publikācijas, e-žurnāli.

Metodiskās izstrādnes aktualitāte/novitāte: skolēni izejot caur teorētisko materiāla analīzi (mūzikas žanri: opera un balets) un iegūstot jaunas zināšanas, spēj tās pielietot tērpu dizaina izstrādē.

SATURS

IEVADS……...4
1. Baleta un operas varoņu tērpu dizains.....……...5
1.1. Klasiskā baleta tendences…….8
1.2. Mūsdienu operas tendences……11
SECINĀJUMI…….....13
LITERATŪRAS SARAKSTS…….....14
PIELIKUMI

IEVADS

Topošajam māksliniekam mūsdienu radošajā vidē ir jāmēģina pielāgoties ātram pārmaiņu tempam un jaunieviesumiem, jāiepazīst mākslinieka profesiju daudzveidību – kā kostīmu mākslinieks dotajā gadījumā un tā pamatfunkcijas.
Izmantojot kostīmu mākslinieces un diplomētas scenogrāfes Annas Heinrihsones intervijas atsauces, noskaidrojam dotās profesijas pienākumus un uzdevumus, raksturojumu, attieksmi un redzējumu: "*kostīmu mākslinieks ļoti bieži veido pastāvīgu tandēmu ar režisoru, kaut arī ciešāks tandēms viņam varētu būt ar scenogrāfu, jo viņi abi veido kopējo ainavu. Tev ir prasmes veidot arī telpu, un tad ir ļoti interesanti, kā tie pienākumi sadalās.. Es, protams, varu vienkārši uzzīmēt – kas tur, uzzīmē! – kādu kostīmu. Bet parasti es domāju par paralēlēm, meklēju kādus tipāžus un atsauces mākslā, domāju, ko tas tēls ir darījis pirms un ko darīs pēc tam.*" (Struka, Heinrihsone, 2022)

Pēc tam, kad ir aplūkoti kostīmu mākslinieka uzdevumi un pienākumi, pievērsīsimies darba tēmas nosaukumam, kurā minēti divi dažādi mūzikas žanri – balets un opera, kurus savukārt, daži audzēkņi ir izņēmuši kā mācību vielu vispārizglītojošajā skolā, bet neiedziļinoties kā kostīma māksliniekam un libretu pārzinim – tāpēc nākamais mērķis ir iepazīt šo abu mūzikas žanru kultūrvēsturisko izcelsmi, nozīmi, īpatnības, klasisko kanonu un mūsdienu redzējumu ievērošanu un iestudējumu atšķirības.

Turpmākā gaitā ir jāapskata noteikto baletu un operu fragmentus, pārzinot libretu un notikumu virkni, kas norisinās konkrētajā iestudējumā, jāizprot un jāizanalizē varoņu raksturu, uzskatus, izcelsmi, īpašības, dabu un tēlu, kas vēlāk kalpos varoņu kostīmu un tēlu izveidē.

Kostīmu mākslinieka profesija ir ļoti aktuāla šodien ne tikai kā profesija, bet arī kā personības kultūras redzesloka paplašinājums, kā arī sava redzējuma, dizaina, teorētisko zināšanu, ideju radoša izpausme praksē. Līdz šim, topošie mākslinieki sekmīgi veica savus radošos uzdevumus citos mācību priekšmetos, bet muzicēšanas priekšmetā tiem ir jaunināj ums, kas sekmē sadarbību ar citiem mākslas skolas pasniedzējiem (dizains, zīmēšana, grafika utt.), bērnu redzesloka paplašinājumu, labvēlīgās vides izveidi, saskarsmi un atgriezeniskās saites attistību.

1. Baleta un operas varoņu tērpu dizains

Pirms sākt dotās tēmas praktiskās daļas izveidi, ir jāizskaidro mūzikas žanru jēdzieni:

• **Balets - mākslas veids un dejas žanrs, kas organizēts laikā un telpā un ietver dramaturģiju, mūziku, horeogrāfiju un tēlotājmākslu**

Baleta izcelsme

Kopumā ir panākta vienošanās, ka balets sākās kā oficiāls deju kurss, kas radies 15. gadsimta Rietumeiropā, vispirms Itālijā, pēc tam, kad apprecējās itāļu ievērojamie un franču cēlāji, izplatījās Francijas tiesās. Pakāpeniski balets izplatījies ārpus tās izcelsmes. Līdz 17. gs. Vairākās Rietumeiropas pilsētās un jo īpaši Parīzē bija profesionālas baleta akadēmijas, kurās balets pirmo reizi tika prezentēts uz skatuves, nevis tiesā.

Baleta evolūcija

Uz laiku Francijā apvienoja baletu un operu, kurā balets bija saistīts ar stāstu stāstīšanu. Kad galu galā abas mākslas formas biežāk tika parādītas paši, nevis tandēmā, ideja par baletu, kas stāstīja stāstu, turpinājās. 19. gadsimtā balets migrēja uz Krieviju, dodot mums klasiku, piemēram, "Riekstkodis", "Miega skaistums" un "Gulbju ezers". Arī krievi būtiski veicināja baleta tehnikas attīstību, kā arī augsti kvalificētu sieviešu baleta dejotāju vai *balerīnu* dominēšanu.

Balets 20. gs

Vissvarīgākie baleta komponenti 20. gadsimtā galvenokārt bija krievi - pirmie Diaghilevs, Fokins un uz brīdi neticami talantīgs, bet tikpat nestabilais Nijinsky, kas horeogrāfēja pavasara svētkus (Le Sacre du Printemps) ar mūziku no kolēģiem krievu valodā Igors Stravinsks. Pēc tam kāds krievu emigrants Džordžs Balanšīne revolucionizēja baletu Amerikā. (Bedinghaus, 2021)

• **Opera - vokāli instrumentālais mūzikas žanrs, muzikāli dramatisks sacerējums, kurā apvienoti:**

poēzija,

mūzika,

tēlotāja māksla,

aktiermāksla,

horeogrāfija,

solodziedājumi (ārija, ariozo, kavatīne, monologs)

rečetatīvi,

ansambļi (duets, trio, kvartets u.c.)

kori,

dejas,

orķestra mūzika.

Operas izcelsme

Operas pirmsākumi meklējami tautas muzikāli dramatiskajās izrādēs, dažāda veida greznos izklaidējošos uzvedumos, kas tika organizēti bagāto aprindu galmos. Operas žanra tiešie priekšteči bija madrigālu komēdijas, galma baleta izrādes, dramatisko teātru intermēdijas, kā arī pastorāla rakstura muzikālas izrādes. Pirmās operas (tolaik tās sauca par muzikālajām drāmām - dramma per musica) radā XVI - XVII gs. mijā Florencē. Vēlēšanās atjaunot sengrieķu teātra pamatprincipus, tieksme sintezēt poēziju, drāmu un mūziku kļuva par t.s. Florences kamerātas pārstāvju darbības kredo. Kamerātas locekļi - komponists, dziedātājs un ērģelnieks J. Peri un dzejnieks O. Pinučīni - radīja mūzikas vēsturē pirmo operu - "Dafne" (Bedinghaus, 2021)

Operas evolūcija

Jau 17. gs. sākumā parādījās pirmie klasiskās operas paraugi. To autors bija *Klaudio Monteverdi*. Monotono deklamāciju komponists aizstāja ar ariozo dziedājumiem, dramatiskiem koru skatiem; kopā ar rečitatīviem tie spilgti raksturoja darbības personu iekšējo pasauli. Viņš pirmais radīja smalkus muzikāli psiholoģiskus portretus, kā arī pirmo uvertīru un duetu.

17. gs. 30. gados opera uzplauka Romā; te operā dominēja mitoloģiski, alegoriski sižeti un gandrīz vai vadošā loma tika ierādīta krāšņām kora ainām. Romā radās arī pirmā komiskā opera – *opera buffa.*

1637. gadā Venēcijā atklāja pirmo publisko operteātri (*Teatro San Cassiano*).

17. gs. beigās izveidojās tā saucamā Neapoles operas skola, kas vispārināja un nostiprināja vairāku operkomponistu paaudžu sasniegumus. Tieši šeit izkristalizējās tā saucamā *opera seria* - nopietnā opera. Tās pamatā bija mitoloģiski vai varonības pilni vēsturiski sižeti. Tā kā šajā operas veidā tik pat kā nebija kora skatu un pat ansambļu, tā pamazām pārvērtās par solistu sacensību arēnu - *"par koncertu kostīmos"*.

Izplatoties neoklasicisma estētikai, baroka opera, ko pārstāvēja angļu komponists *Henrijs Persels* un 18. gs. pirmajā pusē vācu komponists Georgs Frīdrihs Hendelis, tika kritizēta par komiskā un traģiskā žanru sajaukumu, brīnumaino un kastrātu dziedātāju "pretdabisko" vokālo praksi.

18. gs. otrajā pusē būtisku operas reformu īstenoja *Krištofors Vilibalds Gluks*. Tiecoties pēc patiesīguma, pēc dramatisku situāciju attaisnojuma, Gluks noraidīja solistu kaprīzes, radīja vokālo partiju dabisku plūdumu, saistīja uvertīru ar operas mūziku un saturu.

Paralēli vācu kultūrtelpā *Volfgangs Amadejs Mocarts* un otrs Vīnes klasiķis *Jozefs Haidns* veidoja komiskā žanra darbus. Abu komponistu daiļdarbi kritizēja aristokrātiskās privilēģijas.

19. gs. operas estētiskie pamati atrodami Eiropas romantisma kultūrā, kas, reaģējot uz politiskām pārmaiņām un nemieriem pēc 1789. gada revolūcijas, vairākās mākslās atspoguļoja apgaismības kultūras krīzi.

Itāļu komponisti 19. gs. pievērsās gan komiskai operai kā, piemēram, *Džoakīno Antonio Rosīni*, gan traģēdijai jaunā ietērpā, izmantojot Ziemeļeiropas pagānisma un agrīna feodālisma posmam, sižētiem un tēliem. Romantiskajā operā ārija kļuva par galveno muzikālo elementu, un vokāla ornamentācija, mainoties estētiskiem principiem, bija itāļu operas pieredzes centrālais aspekts

Muzikālās drāmas attīstības meklējumi turpinājās vācu vēlīnā romantisma operā. Priekšstati par totālo muzikālo drāmu, kurā apvienotos mitoloģiskie sižeti, romantiskais titānisms un operas iestudējums kā muzikāli sakrāls notikums – liturģija, savienojās *Riharda Vāgnera* priekšstatos par operu kā vienotu mākslas darbu.

<u>Uzdevumu apraksts:</u>

Šoreiz jūsu uzmanībai un uzdevumam ir izvēlēti šie augstākminētie žanri – balets un opera, kuru varoņiem jums būs jāizveido atspoguļojumu kostīmu dizaina izstrādē, pielietojot aplikācijas elementus un iejūtoties kostīmu mākslinieka lomā.

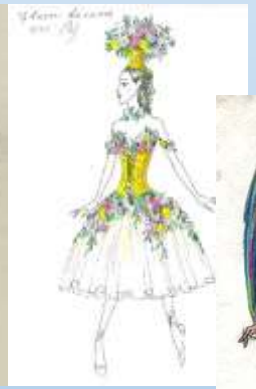
1. Jūs esat kostīmu mākslinieks, jums ir jāizveido Operas un baleta administrācijas pasūtījums noteiktiem varoņiem!

2. Teorētiskais materiāls ir aprakstā, lūgums ar to iepazīties, lai sekmīgi izpildītu doto uzdevumu virkni!

3. Zem apraksta ir konkrēto varoņu apraksts un video sižets – mēs kopā ar jums to noklausīsimies un apskatīsim!

<u>Nepieciešamie materiāli:</u> A3 vai A4 lapa, tehnika ir brīva <u>(kolāžas un aplikācijas iezīmes ir ļoti raksturīgas kostīma mākslinieka!!!)</u>

Kā paraugs idejām un iedvesmai:

1.1. Klasiskā baleta tendences

Klasiskā baleta pirmsākumi meklējami 16. gadsimta beigās. Tieši šajā laika posmā Francijas karaļa tiesa sāka dot noteikta formāta dejas tā laika mūzikai. Sākumā tās bija elegantas tiesas dejas, bet pēc dažām desmitgadēm balets ņēma atsevišķu žanru un sāka piepildīties ar drāmas elementiem. Pirmais, kurš izstrādāja skaidrus šīs mākslas kanonus, bija franču horeogrāfs Žans Žoržs Noverre. Pateicoties šim meistaram, 18. gadsimta otrajā pusē ārkārtas popularitāti ieguva klasiskais balets - dramatisko tēlu izteiksme caur deju. Šajā periodā izveidojās dažas klasiskā baleta atšķirīgās iezīmes, kas ir aktuālas šai dienai. Starp tiem - kustību gaisīgums, speciāli tērpi, kas izgatavoti no "lidojošiem" audumiem, kā arī speciāli apavi - apavu kurpes. Eiropā ir parādījies šaurs patiesu baleta cienītāju loks. Vadošie komponisti rakstīja mūziku baleta izrādēm, un katrs iestudējums pārvērtās par muižniecības nozīmīgu notikumu.

Krievu klasiskais balets

Balets ieradās Krievijā 1673. gadā: cars Aleksejs Mihailovičs atvēra savas pils durvis valsts pirmajai izrādei. Tajā laikmetā krievu baletu pilnībā ietekmēja Eiropas horeogrāfiskā skola. Tomēr Krievijai šis fakts bija absolūts plus. Balets, kurā galvenokārt iesaistījās sievietes, kļuva par mākslu elitei, par izklaidi elitei. Galvenā figūra, kas iezīmēja klasiskā krievu baleta revolūcijas sākumu, bija ***Pjotrs Iljičs Čaikovskis***. Leģendārais komponists šo horeogrāfijas jomu pārcēla citā līmenī. Viņa principi bija šādi:

- baleta pārvēršana daudzdimensionālā izrādē;
- spēja caur plastiku atklāt sižetus;
- uz milimetru pārbaudītu kustību noraidīšana, tā vietā - brīvība, ļaujot māksliniekam darbībā ienest savu personību;
- izņēmuma drāma, kas bija galvenais varoņu iekšējā stāvokļa pārraidīšanas līdzeklis.

No 20. gadsimta sākuma līdz mūsdienām balets Krievijā ir palicis elitāra māksla, un mūsu valsts gadu desmitiem ilgi ir pasaules līdere šajā jomā. Tajā laikā uz skatuves spīdēja Matilda Kšesinskaja, Agrippina Vaganova, Marija Kožukhova, Olga Spesivtseva, Anna Pavlova, Vera Fokina. 20. gadsimta otrajā pusē skatuves zvaigznes bija Maja Plisetskaja, Galina Ulanova, Tamara Krasavina. Šie izcilie dejotāji pagodināja Krieviju visā pasaulē, kļuva par mūzu māksliniekiem un kinematogrāfistiem, kā arī turpināja veidot valsts kultūras eliti. (Bāliņa, 2022)

Klasiskā baleta tendences un kanoni kostīmā:

Baletdejotājām: mati savākti copē, pačka (svārki), triko, zeķbikses, puantes (apavi);

Baletdejotājiem: zeķbikses, uz triko pamata veidots kostīms.

Klasiskā baleta galveno varoņu apraksti un dejas piemēri dotajam uzdevumam:

Baleta varoņi un to uzstāšanās numuri:

1. P. Čaikovska balets **"Gulbju ezers",**

Melnais gulbis – Odīlija (ļaunā burvja meita, dēmons, kura mērķis ir savaldzināt Zigfrīdu, lai tas laužmūžīgās mīlas zvērestu, ko solīja savai mīļotai Odetai): https://www.youtube.com/watch?v=3SKLSOGtayE

2. P. Čaikovska balets **"Riekstkodis",**

Feja Dražē (Saldumu valsts graciozā valdniece, kuras valstī nonāk Riekstkodis un Marī, kad uzvar ļauno Peļu karali, feja ir ļoti smalka): https://www.youtube.com/watch?v=zV1qLYukTH8

3. P. Čaikovska balets **"Riekstkodis",**

Ziedi - Ziedu valsis (fejas Dražē galms, dažādi krāšņie ziedi, fantastiskie un neredzētie)

https://www.youtube.com/watch?v=LKcZL8q1eBw

4. P. Čaikovska balets **"Apburtā princese",**

Feja Karabosa (ļaunā feja, kurai uz jaundzimušās princeses Auroras svinībām ceremonijmeistars Katalabits nav nosūtījis ielūgumu. Tā ierodas pilī un nolād jaundzimušo princesi: kad Aurorai apritēs sešpadsmit gadu, viņa sadurs pirkstu ar vārpstiņu un mirs.)

https://www.youtube.com/watch?v=2iuP0dKokLI

5. P. Čaikovska balets **"Riekstkodis",**

Peļu ķēniņš (ļauns peļu armijas valdnieks, kura nolūks ir iegūt brīnumainā veidā izaugušo un starojošo svētku egli, kā arī nograuzt Marijas lelles un uzveikt Riekstkodi):

https://www.youtube.com/watch?v=kRayVFD1Njk

1.2. Mūsdienu operas tendences

19. gs. beigās – 20. gs. sākumā itāļu vēlīnā romantisma operā attīstās verisma tendences, kas atspoguļo kritisku diskursu par operas literārā pamata atjaunošanas iespējām. *Džakomo Pučīni* cenšas atspoguļot uz skatuves vokālo realitāti – neartikulētas skaņas, kliedziens kļūst par daļu no vokālās meistarības un emocionālās patiesības sintēzes. Muzikālas debates skar uvertīras funkcionalitāti un dinamiku, soprano balss prasmēm tiek izvirzītas jaunas prasības emocionālā patiesīguma un intensitātes atspoguļojumam.

Pēc Pirmā pasaules kara operas mākslā pieauga interese par antīkās drāmas mantojumu dialogā ar viduslaiku liturģisko drāmu. *Igors Stravinskis* īstenoja šo sintēzi operā-liturģijā *"Ķēniņš Edips",* 1927. Pēc Otrā pasaules kara un holokausta pieredzes operas māksla atspoguļoja Eiropas totalitārismu, piemēram, *Frānsisa Pulenka* opera *"Karmelīšu dialogi",* 1957, kas atspoguļo totālo vardarbību konfliktā ar upuru iekšējo pašcieņu un iespēju pretoties režīmam ja ne ārējā darbībā, tad ar iekšēju ētisku sacelšanos.

Operas komponēšanas valodas reformas īstenojās *Arnolda Šēnberga* operās-oratorijās, kurās iekļāva *dodekafonijas* (divpadsmit savā starpā attiecināmo toņu) komponēšanas tehniku.

Postmodernisma kultūrā 20. gs. beigās opera kļuva par intīmu vokālo atsauci *Filipa Glāsa* daiļradē, īstenojot minimālisma valodu dialogā ar hinduisma meditatīvo muzikālo tradīciju operā *"Ehnatons",* 1984. Operas mākslas sena problemātika un impulss jaunradei – kā savienot drāmu un mūziku teātrī – atspoguļojās Džona Koriljano postmodernajās operās. (Hanovs, 2022)

Mūsdienu operas tendences un kanoni kostīmā: izmaiņas operā skara tikai muzikālās un vokālas nianses, kostīma kanoni neizmainījās – tie ir brīvi, atkarīgi no kostīmu mākslinieka, režisora un scenogrāfa ieceres un iestudējuma veida – vai tas ir attiecināms uz to laiku (reālisms), kas aprakstīts libretā vai modernizēts (postmodernisms, minimālisms, stilizēts utt.)

<u>Modernās operas galveno varoņu apraksti un āriju piemēri dotajam uzdevumam:</u>

1. V. A. Mocarta opera **“Burvju flauta”** –

Papageno un Papagenas duets (abi iemīlējušies putnu ķērāji, kas paši ir līdzīgi putniem):

https://www.youtube.com/watch?v=87UE2GC5db0

2. Ž. Offenbaha opera **“Hofmaņa pasakas”** –

Lelle Olimpija (mehāniskā lelle, kuru izveido dakteris-optiķis Kopelliuss, lellē Olimpijā iemīlas Hofmanis, esot noburtajās brillēs un domājot, ka lelle ir dzīva jauniete):

https://www.youtube.com/watch?v=CHp4LLnlKIg

3. V. A. Mocarta opera **“Burvju flauta”** –

Nakts karaliene (ļaunā un kaprīzā tumsas karaliene, kas rāj savu meitu – princesi Paminu un alkst atriebības labam burvim Zarastro):

https://www.youtube.com/watch?v=YuBeBjqKSGQ

4. Dž. Verdī opera “**Aīda”** -

Aīda (Filimistiniešu cara meita, kas nonāk gūstā ēģiptiešiem, kur vēlāk tajā iemīlas ēģiptiešu karavadonis Radamess, mīlestība ir nelaimīga un nolemta - abus mīlniekus nodot bargai tiesai un dzīvus iemūrē pagrabā):

https://www.youtube.com/watch?v=xUmQW9MXElI

SECINĀJUMI

Apkopojot darba tēmu, darba teorētisko bāzi un praktisko realizāciju skolēnu darbos, secinu, ka:

audzēkņi ir iepazinušies ar kostīmu mākslinieka profesijas uzdevumiem un pamatfunkcijām, klasiskā baleta un mūsdienu operas iestudējumiem un kostīmu kanoniem, pārrunāja nianses, analizēja un izpētīja baletu un operas libretus, izprata noteikto galveno varoņu rakstura īpatnības, vizuālās īpašības, uzzināja vēsturiski - kultūroloģisko kontekstu, tā laika modes tendences, ko arī sekmīgi pielietoja sava radošā darba izstrādē, izveidojot galveno varoņu tēla atspoguļojumu kostīmu dizaina izstrādē, pielietojot aplikācijas elementus un iejūtoties kostīmu mākslinieka lomā;

vairākus audzēkņus fascinēja izmēģināt sevi sev tuvajā, bet savādākā jomā, līdz ar to teorētiskais materiāls bija ar interesi un azartu izpētīts, izprasts un apgūts nepiespiesti un ar prieku;

audzēkņiem bija interesanti paskatīties video iestudējumu fragmentus, jo ne visi skolēni bija Latvijas Nacionālajā Operā un baletā, tagad ziņkārība un interese virza tos uz dotās iestādes vai koncertsniegumu apmeklējumu;

daži audzēkņi ir paši bijušie vai topošie mūziķi, dziedātāji un baletdejotāji, viņu saskarsmi ar šāda veida uzdevumu var raksturot kā pozitīvu un pat nostaļģisku;

Arī aplūkojot kostīmu mākslinieku (Leona Baksta, Annas Heinrihsones) skicējumus un darbus, skolēni smēlās gan zīmējuma noformējuma nianses (klāt piestiprinot auduma vai materiāla fragmentu, kā uzsvaru no kā ir veidots dotais kostīms);

Prasme radoši izpausties, improvizēt, iedvesmoties, uzzināt jaunu informāciju, prast analizēt un pētīt, izteikt savu redzējumu sabiedrībai ir lieliskas mūsdienīga profesionāļa īpašības!

Literatūras saraksts

Ancāne, I., Bušs, S., Ģēģere V. *Operas libretu leksikons.* Rīga: Jumava, 2004.

Bedinghaus, T. *Izpildītājmāksla: balets iesācējiem.* Rīga: Mācību grāmata, 2022

Bušs, S. *Operas libretu leksikons.* Rīga: Jumava, 2015

Feldhūns, Ā. *Sengrieķu traģēdijas.* Rīga: Liesma, 1975.

Layson, J. *Historical perspectives in the study of dance. Dance history: An introduction*. London: Routledge, 2005

Megi, B. *Filozofijas vesture.* Rīga: Zvaigzne ABC, 2000.

Pavlova, N. Biogrāfija, repertuārs, personīgā dzīve. Rīga: Jumava, 1999.

Sechan, L. *La dance greque antique.* Paris: E. De Boccard, 1930.

Астахов, А. *Лев Бакст. Театральные костюмы*. Белый Город: Москва, 2021.

Блок, Л.Д., Классический танец: история и современность, Москва, Искуство, 1987.

Elektroniskie resursi:

https://www.uzdevumi.lv/p/muzika-skola2030/4-klase/opera-un-balets-76857/re-61d288cd-754e-43b4-a187-8d31adc93b23

https://to-priz.livejournal.com/89967.html

https://mylandrover.ru/lv/tires-and-wheels/libretto-k-baletu-lebedinoe-ozero-zhemchuzhiny-baleta-lebedinoe-ozero-p.html

https://www.lsm.lv/raksts/kultura/teatris-un-deja/terps-bez-aktiera-nav-nekas-par-teatra-kostimu-makslinieka-darbu-stasta-anna-heinrihsone.a451403/

https://lv.eferrit.com/baleta-deja/

https://enciklopedija.lv/skirklis/3567-deja

https://www.opera.lv/lv/izrade/apburta-princese/

https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kulturtelpa/lielas-parmainas-saruna-ar-teatra-zinatnieci-tisheizeri-un-operas-valdes-locekli-voldinu.a338700/

https://enciklopedija.lv/skirklis/148176-opera

https://www.opera.lv/lv/izrade/riekstkodis/

https://lv.cultureoeuvre.com/10903551-nadezhda-pavlova-biography-repertoire-personal-life

Pielikumi

4. klašu audzēkņu darbi:

Paldies par uzmanību!!!

